

duhu i etici kod vitezova. Krajem XI. stoljeća, njihov barbarski način ratovanja se postepeno ublažuje, te se uvodi deontološki kod ponašanja. Usprkos tome, na samom ratištu, ponašanje je i dalje slojevito.

Les origines occitanes de la chanson de geste : le cas de F(i)erabras (365-373) je osvrt Roberta Lafonta o okcitanskoj tradiciji i porijeklu epskih pjesama, na temelju jedinog sačuvanog rukopisa iz XIII. stoljeća na okcitanskom jeziku (*langue d'oc*). Navodeći u prvom redu pritisak sjevernjačkih predrasuda o nadmoćnosti sjeverno-francuske književne tradicije (*langue d'oïl*) nastalih tijekom XIX. i XX. stoljeća, autor revidira tu teoriju te postojanjem bogate literature na okcitanskom jeziku, dokazuje da je kolijevka epskog pjevanja zapravo bila u Akvitaniji.

Sabine Florence Fabijanec

Cahiers de civilisation médiévale, X^e-XII^e siècles, [Zbornik srednovjekovne civilizacije, X.-XII. stoljeće], 42^e année, Centre d'études supérieures de civilisation médiévale, Poitiers 1999., br. 165-168, 423 str. i 168b: Bibliografija, 310 str.

Uz znanstvene članke, u 42. godištu časopisa objavljeno je 79 prikaza i bibliografija. Bibliografija sadrži 2.571 naslov, abecedni indeks autora te popis knjiga primljenih u knjižnici Centra, a koje se odnose na razdoblje od XI. do XIII. stoljeća.

Les peintures murales romanes de Notre-Dame-la-Grande de Poitiers (3-38) je članak Lise Hulnet-Dupuy. Uz 22 slike, autorica opisuje zidne romaničke freske nastale sredinom XI. stoljeća. Rad je sastavljen od šest poglavlja: Uvod; Opis slika (kor, kripta); Dvije koncepcije ukrasa: kor i kripta; Stil i tehnika; Ikonografija (kompozicija, *Sedes Sapientiae*, *Majestas Domini*, Janje, *Origo-Passio-Glorificatio*, kripta) i Zaključak. Analizom uporabljene tehnike slikanja i ikonografije, autorica zaključuje da su kompozicije oslikavanja vrlo složene i koherentne, dok istovremeno motivi izražavaju bitne istine kršćanskog vjerovanja, te da su zbog toga zidne slike crkve Notre-Dame-la-Grande u Poitiersu jedno značajno djelo romaničkog razdoblja.

Les souvenirs croisés de Blanche de Castille (39-54) je rad katalonskog autora Joséa Enriquea Ruiz-Domèneca posvećen trajnom političkom utjecaju francuske kraljice engleskog i kastilijanskog porijekla na uvođenje novog sustava obiteljskih bračnih veza na evropskim dvorovima. U početku, autor analizira kulturno nasljeđe mlade nevjeste budućeg kralja Louisa VIII. do udaje 1200. god. (romani sa dvorova njezinih predaka koji ističu matrilinarnu vezu u strategiji formiranja aristokratske feudalne obitelji), te analizira njezino rodoslovlje u kojemu su žene bile višeg ranga od njihovih muževa, te služile kao instrument za uspostavu kraljevske obitelji. S ranom smrću njezinog muža 1226. god. Blanche se suočila s vladanjem u njoj jedva poznatoj zemlji. Kada 1234. ženi svog sina

Luja ženom nižeg hijerarhijskog položaja, groficom Margaretom od Provanse, kraljica uspostavlja novu ženidbenu strategiju i mijenja dotad uvriježeni rodbinski sustav.

A propos de la date de la première "chanson de croisade" : Empaire, per mi mezeis de Marcabru (PC 293.22) (55-60) je kratki osvrt engleske autorice Ruth Harvey, u kojemu preciznije datira djelo *Empaire*, tj. u kraj 1137. god., pomoću citata dosad nepoznatog rukopisa o križarskim pohodima protiv muslimana u Španjolskoj, te o padu vojvodine Akvitanije pod izravnu vlast francuskog kraljevstva.

Le travail des gemmes au XIII^e siècle dans la Doctrina poliendi pretiosos lapides (111-137) rad je Geoffroya Grassina. Oslonivši se na priručnik iz XIII. stoljeća, *Doctrina poliendi pretiosos lapides*, autor u ovom članku analizira srednjovjekovni obrt obrađivanja dragog kamenja za ukrašavanje liturgijskog namještaja. Djelo (koje je svrstano u književni rod "recepata") je sastavljeno u dvije verzije, na latinskom i na starom francuskom jeziku. Autor objavljuje svih četrnaest pasusa ovog stručnog teksta na oba jezika te je donio njihov prijevod na moderni francuski, kao osnovu za daljnju raščlambu. Objašnjava stručne nazive i opise različitog kamenja, te posebno zapaža preciznost s kojom su opisani postupci rada u tom prilično rijetkom zanatu. Svaki pasus sadrži po jedan recept, kojeg autor uspoređuje sa starijim tekstovima koji su se osvrtni na istu tehniku. Ta usporedba ide u korist promatranog djela, koje se pokazuje kao najopsežnije i najpreciznije od do tada napisanih o obrtu kamenorezbarstva u srednjem vijeku, te o oblikovanju poludragog kamenja.

Pour rendre à l'oc et aux Normands leur dû : genèse et premier développement de l'art épique gallo-roman (139-178) je članak Roberta Lafonta. Rad sadrži dvanaest poglavlja (Izjaveljene i utvrđene predrasude ili sve što ne smije postojati ne postoji; Prostori: kotlina Aquitaine-Èbre; Kotlina epskog stvaralaštva: Septimanie-Rhodanie; Dopuna praznini: *Sainte Foi* i *Roland*; U praznini: *Guillaume* i *Veizian/Vivien*; Epska forma: zanat Akvitanije (i *Tudéla*); Povijesni spjev: u potpunosti okcitanskog porijekla; Preokret u stoljeću i njegova pjesma; Prvi povratak: prijepis; Prije povratka: dva traga; Drugi povratak: obnova, *Antioche*, *Aliscans*; Obnova *Rolanda*). Nakon što je razmotrio nastanak eruditskog negiranja postojanja okcitanske srednjovjekovne epopeje – izazvanog francuskim unitarizmom XIX. stoljeća – autor smješta genezu tog žanra u Akvitaniju sredine XI. stoljeća, te objašnjava njezin prelazak u sjeverno-francuske pokrajne (langue d'oïl), u prvom redu Normandiju, putem utjecaja crkvenih redova (Cisterciti) i državne vlasti (Kapetovići) krajem XII. i u XIII. stoljeću.

Vox Dei clamat in tempestate. A propos de l'iconographie des vents et d'un groupe d'inscription campanaires (IX^e-XIII^e siècles) (179-187) je rad belgijske autorice Jacqueline Leclercq-Marx. Pomoću sedam ilustracija, autorica razjašnjava vezu između olujnih vjetrova i đavola te njihovog prikazivanja kao zlih duhova. Nadalje, srednjovjekovni natpisi sa specifičnim liturgijskim formulacijama na crkvenim zvonima služili su za odvratanje demona i smirivanje oluje.

Lempereur, l'imposteur ou la rumeur : Henri V ou l'échec d'une "réhabilitation" je tekst Gillesa Lecupprea (189-197). Trinaest godina nakon smrti njemačkog cara Henrika V, koji je umro na lošem glasu 1125. god., pojavljuje se u Clunyu čovjek sličnog fizičkog izgleda, koji se lažno predstavlja kao on i ulazi u samostan. Dio kasnijih predaja iz XII. i XIII. stoljeća je iskoristio tu priču o spokojnom kraju života cara Henrika V. kako bi popravile sliku grješnog vladara u sliku raskajanog grješnika, dok je drugi dio opovrgavao istinitost tog događaja te je takva rehabilitacija propala.

Un traité des vertus et des vices illustré à Moissac dans la première moitié du XI^e siècle (221-242) je članak Chantal Fraïsse. Autorica analizira traktat o sukobu vrlina i mana nastao u opatiji Moissac u XI. stoljeću koji je kompilacija traktata Haligtairea iz Cambraia i Ambroisea Autperta. Nadalje opisuje 10 iluminacija iz tog rukopisa (sa sveukupno 20 slika) koje prikazuje u parovima suprotstavljenih pojmova te zaključuje da su jako detaljno nacrtane, pa služe kao nadopuna samog teksta. Traktat je djelo vrlo obrazovnog autora i ilustratora, nastao začudo u vrijeme kada je opatija proživljavala jedno teško razdoblje svoje povijesti.

Deux modèles de sainteté royale. Édouard le Confesseur et saint Louis (243-258) je članak Jean-Guya Gouttebrozea. Autor uspoređuje model svetosti nastao na primjeru anglosaksonskog kralja XI. stoljeća, karakterističan za XI. i XII. stoljeće, s modelom koji je primijenjen u slučaju njegovog daljnjeg potomka, francuskog kralja XIII. stoljeća i karakterističan za XIII. i početak XIV. stoljeća. Dok je prvi od rođenja zračio bogomdanom svetošću, te vodio miroljubivu politiku i zadržao nevinost, drugi je htio postići svetost zahvaljujući svojim djelima (sudjelovanje u križarskom ratu, izravno vođenje sudskih postupaka, gradnja svetišta i uredan bračni život) i time zasnovao novi oblik svetosti koja služi za primjer kojeg se lakše može slijediti i koji odgovara onovremenom mentalitetu.

La frontière aragonaise aux XI^e et XII^e siècles : le mot et la chose pro defensionem christianorum et confusionem sarracenorum (259-272) je rad Philippea Sénaca. Na temelju desetak tisuća aragonskih dokumenata od sredine XI. do početka XIII. stoljeća, autor tvrdi da je pojam granice kao teritorijalnog entiteta nastao na području Aragona između 1059. i 1209. u vrijeme ponovnog osvajanja španjolskih područja od Saracena.

La musique des marges. L'iconographie des animaux et des êtres hybrides musiciens dans les manuscrits enluminés du XII^e au XIV^e siècle (323-342) je članak Martine Clouzot koji sadrži tri poglavlja: Glazbenici na margini: životinje, hibridi i sirene (Životinje kao glazbenici; Glazba hibridnih bića; Glazba zavođenja: sirene kao glazbenice); Tematika margine: bića nasmijavanja i svetogrđa (Kolo latinske biblije XIV. stoljeća; Dijabolični odjeci i parodija ljudskog razuma, Vjetrovi ludosti i parodija ljudskog razuma); Moralna poruka marginalnih i glazbenih rubova (Glazba životinja i Svetinja; Na granicama životinjskog i ljudskog; Moralna bit ikonografije glazbenih životinja). Uz tri ilustracije, autorica razmatra razlog postojanja likova *ministri satanae*, tj. neobičnih glazbenika nacrtanih na margina-

ma rukopisa XIII. i XIV. stoljeća, te zaključuje kako ti stvorovi na granici monstruma i čovjeka (kao i na rubovima buke i šutnje, života i smrti) služe kao alegorija za nesavršenost ljudskog roda u odnosu na sklad božanskog stvaralaštva.

A la recherche du ban perdu. Le trésor et les dépouilles de Waïfre, duc d'Aquitaine († 768), d'après Adémar de Chabannes, Rigord et quelques autres (343-382) je rad Alaina J. Stocleta. Nakon smrti Akvitanskog vojvoda, Waïfrea 768. godine, nastali su brojni izvori, kao i epske pjesme, na području Limogesa i Saint-Denisa koje spominju njegovo blago i posmrtno ostatke. Nakon što ih autor navodi u izvancima, razmatra mogućnost njihove vjerodostojnosti, odnosno koliko mogu biti istinite, a koliki je udio iskrivljenja stvarnog povijesnog događaja. Time autor nastoji osvijetliti povijest akvitanskih *regalia* i epskih pjesama na tom području u VIII. stoljeću, tj. u ključnom razdoblju vrhunca i zatim propadanja Akvitanije kao nezavisne države (zbog osvajanja zemlje od strane franačkog kralja Pipina Malog).

Culture et art figuratif à Pise au XII^e siècle : les fonts baptismaux de Calci (383-395) je tekst talijanske autorice Anamarije Ducci. Pomoću šest slika dvanaestostoljetnih krstionica iz crkve sv. Hermolaja u Calciju, mjestancu pokraj Pise, autorica razmatra simboliku krštenja, originalni način prikazivanja životinja kao potporna čina, te njihov klasični stil, koji ukazuje da su krstionice svjedoci jedne plodne kulture istovremeno otvorene prema sjeverno europskom stilu s jedne strane i mediteranskom svijetu s druge.

Sabine Florence Fabijanec